

DOI: 10.15276/EJ.02.2025.3
 DOI: 10.5281/zenodo.15757965
 UDC: 338.46
 JEL: M20

СТАЛІСТЬ РОЗВИТКУ ЯК СУЧАСНА ВИМОГА ДО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

SUSTAINABILITY AS A MODERN REQUIREMENT FOR ENTERPRISE MANAGEMENT

Olha S. Brahina, PhD in Economics, Associate Professor
 Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
 ORCID: 0000-0002-2050-552X
 Email: braginaos@ukr.net

Received 03.03.2025

Брагіна О.С. Сталість розвитку як сучасна вимога до управління підприємством. Науково-методична стаття.

В статті автором досліджено еволюцію та сутність поняття сталий розвиток, сформовано підходи його визначення, висвітлено ієрархію цілей, ознаки, функції та принципи сталого розвитку. Представлена трикомпонентна модель концепції сталого розвитку, яка поєднує економічну, соціальну та екологічну складові. Визначено переваги та недоліки концепції сталого розвитку. Особливе місце відводиться представленій трикомпонентній моделі концепції сталого розвитку. В цілях узагальнення результатів дослідження сформована концептуальна модель ефективного управління підприємством відповідно до концепції сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, підприємство, підхід, цілі, принципи, концепція, управління

Brahina O.S. Sustainability as a Modern Requirement for Enterprise Management. Scientific and methodical article.

In the article, the author has studied the evolution and essence of the concept of sustainable development, developed approaches to its definition, highlighted the hierarchy of goals, features, functions and principles of sustainable development. A three-component model of the concept of sustainable development is presented, which combines economic, social and environmental components. The advantages and disadvantages of the concept of sustainable development are identified. A special place is given to the presented three-component model of the concept of sustainable development. In order to generalize the results of the study, a conceptual model of effective enterprise management has been formed in accordance with the concept of sustainable development.

Keywords: sustainable development, enterprise, approach, goals, principles, concept, management

Сталий розвиток забезпечує збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь, що є основою довгострокового економічного зростання. Впровадження принципів сталого розвитку дозволяє підприємствам ефективно управляти ризиками та адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Такий підхід сприяє покращенню репутації компанії, адже все більше споживачів та партнерів цінують відповідальне ставлення до екології та соціальних питань. Інтеграція сталого розвитку в управління підприємством стимулює інновації, підвищує ефективність бізнес-процесів та забезпечує конкурентні переваги на ринку.

Актуальність досліджуваної в роботі економічної сутності сталого розвитку, його теоретичного і практичного значення обумовили вибір теми дослідження, її мету та зміст.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Важливі аспекти дослідження сутності та підходів до визначення сталого розвитку висвітлюються такими ученими як Бондаренко О.В., Добринін О.В., Квятковська Л.А., Козловський С.М., Тодорюк С.І., Лопатинський Ю.М., Мартиненко В.А., Мельник Л.Г., Петренко Л.Г., Самофатова В.А., Семенов В.П., Семенюк О.М., Ужва А.М.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Незважаючи на достатній рівень вивченості питання дослідження сталого розвитку як сучасної вимоги до управління підприємством і досі лишається актуальним і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження сталого розвитку як сучасної вимоги до управління підприємством.

Основними завданнями статті виступають:

- здійснення дослідження еволюції концепції сталого розвитку,
- виділення підходів до визначення поняття «сталий розвиток»,
- формування ієрархії цілей сталого розвитку,
- розробка трикомпонентної моделі концепції сталого розвитку,
- виявлення ознак сталого розвитку,
- виділення переваг та недоліків концепції сталого розвитку,
- визначення принципів та функцій сталого розвитку,
- формування концептуальної моделі ефективного управління підприємством відповідно до концепції сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Поняття сталого розвитку має безліч трактувань та варіацій, але найпоширенішим є визначення Міжнародної комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку. Сталий розвиток визначається там як розвиток, який «задовольняє потреби сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольнити свої».

Для досягнення сталого розвитку вкрай важливо гармонізувати три основні елементи: економічне зростання, соціальне залучення та захист навколишнього середовища. Ці елементи взаємопов'язані, і всі вони мають вирішальне значення для добробуту окремих людей і суспільства [1].

Вважається, що основою сучасної концепції «сталого розвитку» стала перша доповідь Римського клубу під назвою «Межі зростання» (1972 р.). Якщо її коротко описати, то сучасний економічний розвиток виявився несумісним із довготривалим життям планети. Ця доповідь тоді наробила шуму, а до конфлікту економіка-екологія зросла увага [1].

Вперше термін «сталий розвиток» з'явився в документі Міжнародного союзу охорони природи «Всесвітня стратегія охорони природи» (1980 р.). Однак, ще майже десятиліття він залишався практично непоміченим. Серйозного розголосу набула зазначена раніше доповідь комісії ООН, яка згадується в поясненні поняття [1]. Концепція сталого розвитку була сформульована в 1973 р. в Стокгольмі на першій конференції ООН по навколишньому середовищу. В доповіді Комісії ООН «Наше спільне майбутнє» термін «сталий розвиток» був вперше використаний в 1987 р. [2].

В науковій економічній літературі виділяють різні підходи до трактування поняття «сталий розвиток», які певним чином різняться та суперечать між собою. Варто відмітити, що було виділено 3 підходи до поняття «сталий розвиток», зокрема економіко-екологічний, соціально-економічний та динамічно-інноваційний. Економіко-екологічний підкреслює важливість економічної ефективності разом із збереженням природних ресурсів та мінімізацією негативного впливу на довкілля. Соціально-економічний підхід акцентує увагу на гармонійному поєднанні соціальної справедливості, економічної стабільності та забезпеченні потреб нинішніх і майбутніх поколінь. Динамічно-інноваційний підхід акцентує увагу на безперервних якісних змінах та інноваційному розвитку підприємств, що забезпечують їхню стійкість та конкурентоспроможність у мінливих умовах.

Зазначимо, що концепцію сталого розвитку не сприймають однозначно – вона отримує як позитивну реакцію, так і критику. Її часто звинувачують у недостатній конкретності запропонованих рішень, а брак чіткої теоретичної та практичної бази для реалізації ідей часто призводить до того, що вони залишаються на папері. Деякі критики вважають сталий розвиток утопічною ідеєю, оскільки в суспільствах з усталеними класовими структурами ідеал рівності видається недосяжним. До того ж, висока вартість впровадження таких ідей і відсутність єдиного органу, який міг би гарантувати їх реалізацію, посилюють аргументи проти цієї концепції.

Дана концепція є основою для глобальних цілей ООН, таких як Цілі сталого розвитку, прийняті у 2015 році, які охоплюють питання від бідності до змін клімату. Цілі сталого розвитку (ЦСР), відомі також як «Глобальні цілі», є загальним заклик до дій, спрямованих на усунення бідності, захист планети та забезпечення миру й процвітання для всіх людей у світі. Ці 17 цілей, що розвивають досягнення Цілей розвитку тисячоліття, окрім традиційних пріоритетів охоплюють і нові напрямки – кліматичні зміни, економічну нерівність, інновації, сталие споживання, а також питання миру та справедливості. Вони взаємопов'язані: успіх у реалізації однієї цілі залежить від вирішення завдань, пов'язаних з іншими [3, 4].

25 вересня 2015 року Генеральна Асамблея ООН затвердила «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», який є планом дій для людей, планети і процвітання, а також сприяє встановленню загального миру за умов розширення свободи. Ліквідація бідності в усіх її проявах, зокрема крайньої, визнається найважливішим завданням на глобальному рівні та однією з необхідних умов сталого розвитку [3, 4].

Сімнадцять Цілей сталого розвитку разом із 169 завданнями демонструють масштаб і амбіційність цього нового глобального порядку денного. Вони спрямовані на розширення здобутків, досягнутих у рамках Цілей розвитку тисячоліття, та завершення тих завдань, які залишилися невиконаними. Ці цілі сприяють забезпеченню прав людини для всіх, досягненню гендерної рівності та розширенню можливостей жінок і дівчат, а також збалансовують економічний, соціальний і екологічний виміри сталого розвитку. Усі 17 цілей взаємозалежні: успіх у одній сфері впливає на досягнення інших. Наприклад, боротьба зі змінами клімату визначає підхід до управління крихкими природними ресурсами, досягнення гендерної рівності та покращення охорони здоров'я допомагають усунути бідність, а сприяння миру та створенню інклюзивного суспільства зменшує нерівність і стимулює економічне процвітання. Одним словом, це наш найважливіший шанс підвищити якість життя майбутніх поколінь [3, 4]. Ієрархія цілей сталого розвитку представлена на рисунку 1.

Відповідно до рисунка 1 варто зазначити, що всі цілі сталого розвитку можна поділити на 3 групи, а саме економічні, соціальні та екологічні. До групи екологічних відносяться: чиста вода та належні санітарні умови, боротьба зі зміною клімату, збереження морських ресурсів, збереження екосистеми суші. Найбільша кількість цілей відноситься до групи соціальних. Так, до соціальних цілей відносяться: подолання бідності, подолання голоду, міцне здоров'я, якісна освіта, гендерна рівність, доступна та чиста енергія, сталий розвиток міст і громад, мир та справедливість. Серед економічних цілей виділяють: гідна

праця та економічне зростання, інновації та інфраструктура, зменшення нерівності, відповідальне споживання. Таким чином, кожна ціль та рівень однаково важливі, але для досягнення усіх цілей необхідне партнерство, що відповідає сімнадцятій цілі стало розвитку «Партнерство заради сталого розвитку». Відповідно до кожної цілі виділяються завдання сталого розвитку.

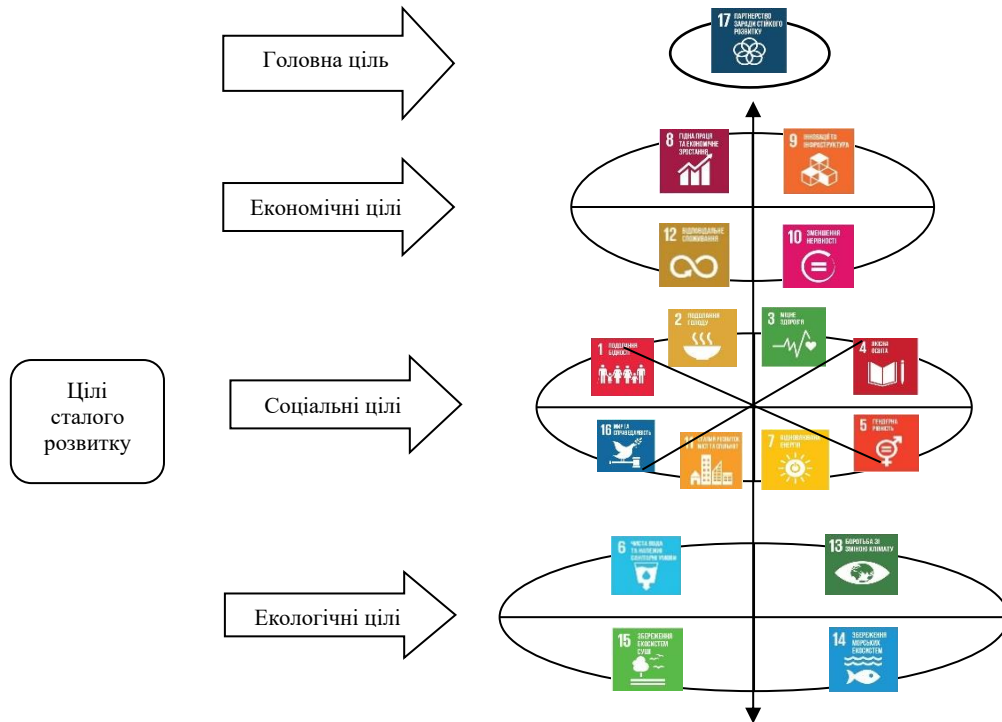

Рисунок 1. Ієрархія цілей сталого розвитку
Джерело: складено автором за матеріалами [3, 4]

Загальноприйнятою є трикомпонентна структура концепції сталого розвитку у складі соціальної, економічної та екологічної компонент. Комісія ООН при розробці індикаторів сталого розвитку запропонувала включити в їх число індикатори, що відображають четверту, інституційну, компоненту, тим самим фактично визнавши необхідність її виділення в структурі.

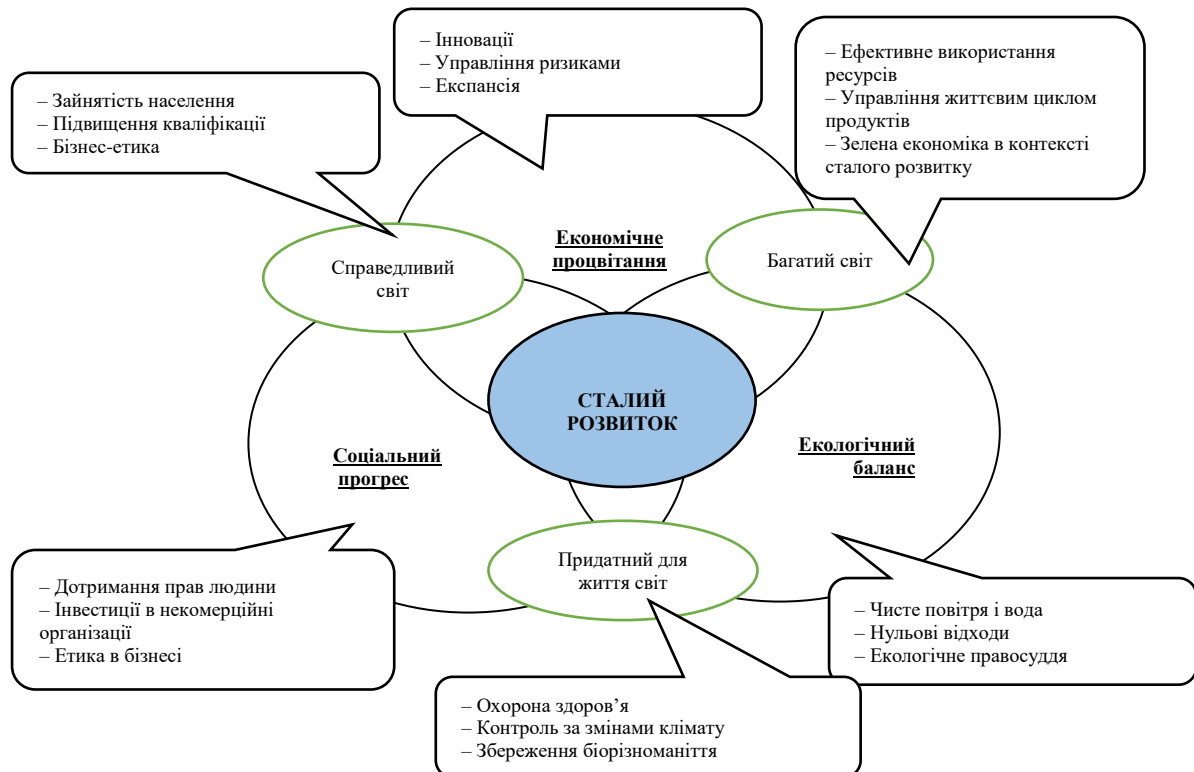

Рисунок 2. Трикомпонентна модель концепції сталого розвитку
Джерело: складено автором за матеріалами [5]

На той час ця правка залишилася майже непоміченою широкою громадськістю – напевно через те, що лише розпочинався процес усвідомлення та сприйняття тривимірної концепції сталого розвитку [5]).

Трикомпонентна модель концепції сталого розвитку представлена на рисунку 2.

Підходи до гармонізації економічних, соціальних і природних чинників у процесі переходу до сталого розвитку створюють основу для досягнення соціальної справедливості, стабільної економіки та екологічної збалансованості. Соціальна справедливість повинна ґрунтуватися на економічній стабільності та рівності, що вимагає забезпечення також і екологічної стійкості, тобто збереження природного капіталу. Екологічна стійкість передбачає підтримання біорізноманіття, здоров'я людей та високої якості повітря, води і ґрунтів, що є необхідними умовами для існування та добробуту людей, тварин і рослин на довгі роки [5].

Ознаки сталого розвитку включають характеристики, які визначають гармонійний розвиток суспільства, економіки та довкілля. Основні ознаки сталого розвитку представлено в таблиці 1.

Таблиця 1. Ознаки сталого розвитку

Назва ознаки	Характеристика
1. Збалансованість	Гармонійний баланс між економічними, соціальними та екологічними аспектами розвитку. Забезпечення стабільного зростання без надмірного використання природних ресурсів чи нанесення шкоди екосистемам.
2. Економічна ефективність	Підвищення продуктивності та конкурентоспроможності підприємств і економіки загалом. Раціональне використання обмежених ресурсів для досягнення максимального економічного ефекту.
3. Соціальна справедливість	Рівноправний доступ до ресурсів та можливостей для різних груп населення. Забезпечення соціальної стабільності та зменшення рівня бідності. Підтримка гідних умов праці та добробуту людей.
4. Екологічна стійкість	Мінімізація негативного впливу на довкілля через зменшення забруднення, збереження біорізноманіття та раціональне використання природних ресурсів. Використання відновлюваних джерел енергії та зменшення залежності від невідновлюваних ресурсів.
5. Довгострокова перспектива	Орієнтація на потреби майбутніх поколінь та забезпечення можливості для їхнього розвитку. Планування з урахуванням майбутніх змін та впливів на суспільство та довкілля.
6. Інноваційність	Стимулювання розвитку нових технологій, які сприяють зменшенню використання ресурсів та підвищенню ефективності. Підтримка досліджень та впровадження інновацій для забезпечення стійкого розвитку в умовах глобальних змін.
7. Циклічність розвитку	Безперервність процесів розвитку, що забезпечує поступове вдосконалення якості життя та діяльності підприємств. Циклічне відтворення ресурсів і функцій у системах виробництва та споживання.
8. Глобальна співпраця	Спільні зусилля держав, бізнесу, науковців та суспільства для досягнення сталого розвитку на глобальному рівні. Інтеграція національних стратегій сталого розвитку у світові ініціативи та програми.

Джерело: складено автором за матеріалами [3, 4]

Ознаки сталого розвитку слугують орієнтиром для країн, компаній і суспільства в цілому у побудові систем, здатних задовольняти сучасні потреби без шкоди для майбутніх поколінь.

Концепція сталого розвитку має як переваги, так і недоліки, оскільки вона охоплює широкий спектр економічних, соціальних та екологічних аспектів, що можуть мати як позитивні, так і складні сторони при впровадженні.

Огляд основних переваг та недоліків даної концепції представлено в таблиці 2.

Таблиця 2. Переваги та недоліки концепції сталого розвитку

Переваги концепції сталого розвитку	Недоліки концепції сталого розвитку
1	2
1. Збереження природних ресурсів та довкілля. Сталий розвиток сприяє зменшенню забруднення та раціональному використанню природних ресурсів, що дозволяє зберегти біорізноманіття і екосистеми для майбутніх поколінь. Використання відновлюваних джерел енергії (сонячна, вітрова енергія) дозволяє зменшити залежність від викопних палив і знизити рівень викидів парникових газів.	1. Високі початкові витрати. Впровадження екологічно чистих технологій та інноваційних процесів може вимагати значних інвестицій на початковому етапі. Витрати на модернізацію виробництва, перехід на відновлювані джерела енергії та впровадження екологічних стандартів можуть бути значними для малого та середнього бізнесу.
2. Довготривала економічна стабільність. Орієнтація на ефективне управління ресурсами, зменшення витрат та інноваційні технології сприяє стабільності економічних процесів. Сталий розвиток підвищує конкурентоспроможність компаній через впровадження інновацій та нових технологій, що знижують вплив на довкілля та витрати.	2. Складність вимірювання результатів. Визначення конкретних показників успішності у сфері сталого розвитку може бути складним через інтеграцію економічних, соціальних та екологічних аспектів. Деякі результати можуть проявлятися тільки в довгостроковій перспективі. Різні підходи та стандарти в оцінці сталого розвитку можуть призвести до розбіжностей у визначенні успіху.

Продовження таблиці 2

1	2
3. Соціальна справедливість. Забезпечення рівного доступу до ресурсів, можливостей та послуг сприяє зменшенню соціальної нерівності та підвищенню добробуту населення. Поліпшення умов праці, соціальних стандартів та інвестицій у розвиток людського капіталу позитивно впливають на суспільство.	3. Суперечливість інтересів. Баланс між економічними, соціальними та екологічними інтересами може бути складним для досягнення. Іноді економічний розвиток може йти врозріз з екологічними інтересами або вимогами соціальної справедливості. Деякі компанії можуть сприймати сталий розвиток як додаткове навантаження, що заважає швидкому економічному зростанню.
4. Зменшення негативного впливу на довкілля. Впровадження екологічно чистих технологій та систем управління допомагає зменшити шкідливі викиди, зберегти ресурси і захистити екосистеми. Зменшення впливу на зміну клімату за рахунок скорочення викидів парникових газів та адаптації до екологічних викликів.	4. Залежність від державної політики. Успіх впровадження сталого розвитку часто залежить від державних програм і політики. Недостатня підтримка з боку держави може обмежити можливості підприємств для реалізації стратегії сталого розвитку. Відсутність чітких регуляцій та стимулів на державному рівні може гальмувати впровадження концепції.
5. Інноваційність та розвиток нових технологій. Сталий розвиток стимулює інновації, сприяє розвитку нових технологій, що дозволяють підвищити ефективність використання ресурсів і знизити негативний вплив на довкілля. Створення нових робочих місць в «зеленій» економіці, що охоплює екологічно чисті технології, відновлювані джерела енергії, переробку та управління відходами.	5. Складність змін у свідомості суспільства. Перехід до сталого розвитку вимагає змін у поведінці та свідомості людей, що може бути тривалим процесом. Споживачі та підприємства повинні змінити свої підходи до ресурсів, споживання та управління відходами. Деякі групи населення чи компанії можуть чинити опір змінам через звички або економічні причини.
6. Глобальна співпраця. Сталий розвиток потребує співпраці на міжнародному рівні для вирішення глобальних викликів, таких як зміни клімату, бідність, екологічні кризи. Це сприяє об'єднанню зусиль і ресурсів різних країн.	6. Нерівномірність впровадження на глобальному рівні. У різних країнах сталий розвиток може впроваджуватись нерівномірно через економічні або політичні обмеження, що може призвести до нерівності в глобальному масштабі. Бідніші країни можуть не мати достатніх ресурсів для впровадження концепції сталого розвитку, навіть якщо вони стикаються з найбільшою екологічною чи соціальною вразливістю.

Джерело: складено автором за матеріалами [3, 4]

Таким чином, концепція сталого розвитку має багато переваг, включаючи захист довкілля, довготривалу стабільність економіки та підвищення соціальної справедливості. Проте її впровадження стикається з певними викликами, такими як високі початкові витрати, складність балансування інтересів та залежність від державної політики.

В процесі дослідження сталого розвитку важливе місце відводиться його принципам. Принципи сталого розвитку є основоположними ідеями, які спрямовують діяльність у напрямку гармонійного розвитку економіки, суспільства та довкілля, забезпечуючи баланс між поточними потребами та інтересами майбутніх поколінь. Вони охоплюють різні аспекти управління та прийняття рішень, що сприяють стійкому розвитку. Принципи сталого розвитку можна поділити на три основні групи: соціальні, економічні та екологічні (рис. 3).

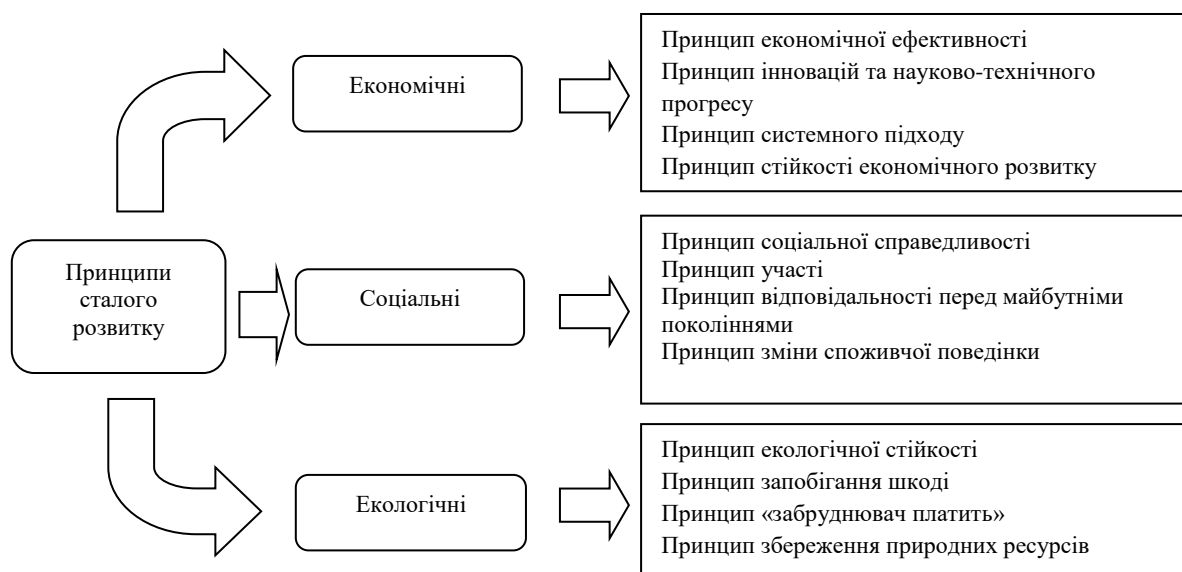

Рисунок 3. Принципи сталого розвитку

Джерело: власна розробка автора

Соціальні принципи сталого розвитку:

1. Принцип соціальної справедливості – забезпечення рівноправного доступу до ресурсів, можливостей і соціальних послуг для всіх членів суспільства, зменшення нерівності та поліпшення умов життя.

2. Принцип участі – активна участь усіх зацікавлених сторін (громадян, бізнесу, уряду та громадських організацій) у прийнятті рішень щодо розвитку, що забезпечує врахування інтересів усіх груп населення.

3. Принцип відповідальності перед майбутніми поколіннями – спрямованість на те, щоб ресурси і можливості розвитку залишалися доступними для майбутніх поколінь, забезпечуючи їм гідні умови життя.

4. Принцип зміни споживчої поведінки – підвищення відповідальності та усвідомленості у споживанні, що включає перехід до більш раціональних моделей поведінки, зменшення надмірного споживання ресурсів.

Економічні принципи сталого розвитку:

1. Принцип економічної ефективності – раціональне використання обмежених ресурсів для досягнення максимального результату з мінімальними витратами, що підвищує продуктивність та ефективність.

2. Принцип інновацій та науково-технічного прогресу – застосування нових технологій, що підвищують ефективність використання ресурсів, знижують забруднення та сприяють розвитку нових ринків і робочих місць.

3. Принцип системного підходу – розгляд економічних процесів як частини загальної системи, в якій економічний розвиток повинен бути збалансований з соціальними та екологічними потребами.

4. Принцип стійкості економічного розвитку – забезпечення довготривалої стабільності економічних процесів, що ґрунтується на раціональному використанні ресурсів та впровадженні інновацій.

Екологічні принципи сталого розвитку:

1. Принцип екологічної стійкості – забезпечення збереження природних систем та екосистемних послуг, таких як біорізноманіття, кліматична стабільність та водні ресурси, що є основою для життя людини.

2. Принцип запобігання шкоді – попередження екологічних катастроф і забруднень замість ліквідації їх наслідків. Стратегія запобігання є більш ефективною, ніж реактивні заходи після нанесення шкоди.

3. Принцип «забруднювач платить» – ті, хто спричиняє шкоду довкіллю, повинні фінансово компенсувати витрати на ліквідацію цієї шкоди або на відновлення екологічної рівноваги.

4. Принцип збереження природних ресурсів – раціональне і відповідальне використання ресурсів, особливо невідновлюваних, для збереження їх для майбутніх поколінь, а також впровадження відновлюваних джерел енергії.

Таким чином, економічні принципи акцентують увагу на ефективному використанні ресурсів, інноваціях та довготривалій стійкості економічних систем. Соціальні принципи зосереджені на забезпеченні рівності, соціальної справедливості та активної участі суспільства у процесі прийняття рішень. Екологічні принципи спрямовані на збереження та відновлення природного середовища, мінімізацію впливу людської діяльності на екосистеми та біосферу.

Досліджуючи сталий розвиток важливо проаналізувати функції, які він виконує. Функції сталого розвитку відображають основні ролі, які ця концепція виконує у забезпеченні гармонійного, збалансованого розвитку суспільства, економіки та довкілля. Основні функції можна охарактеризувати наступним чином:

1. Інтегративна функція. Забезпечення гармонійного поєднання економічного зростання, соціального прогресу та охорони навколишнього середовища. Це дозволяє розглядати розвиток як єдиний процес, де всі складові взаємопов'язані та взаємно підтримують одна одну.

2. Збереження природних ресурсів. Раціональне використання та охорона природних ресурсів і біорізноманіття для забезпечення потреб сучасного покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь.

3. Функція попередження ризиків. Сприяння зменшенню екологічних, економічних та соціальних ризиків за рахунок впровадження превентивних заходів, спрямованих на адаптацію до змін клімату, зниження забруднення та оптимізацію використання ресурсів.

4. Соціальна функція. Забезпечення рівних можливостей і соціальної справедливості, сприяння покращенню якості життя, здоров'я та освіти, а також активізація участі громадян у прийнятті рішень, що впливають на їхнє життя.

5. Економічна функція. Підтримка стабільного економічного зростання через інновації, ефективне управління ресурсами та розвиток "зелених" технологій, що дозволяє мінімізувати негативний вплив на довкілля.

6. Функція управління і прийняття рішень. Створення механізмів інтегрованого управління, які враховують довгострокові наслідки економічних і соціальних рішень для навколишнього середовища, що сприяє прийняттю стратегічних, всебічних рішень.

Ці функції дозволяють сформувати основу для створення політик і стратегій, які сприяють сталому розвитку як на глобальному, так і на локальному рівнях, забезпечуючи баланс між потребами людей і можливостями природи.

Узагальнюючи результати проведених попередніх досліджень варто можна сформувати концептуальну модель ефективного управління підприємством відповідно до концепції сталого розвитку (рис. 4).

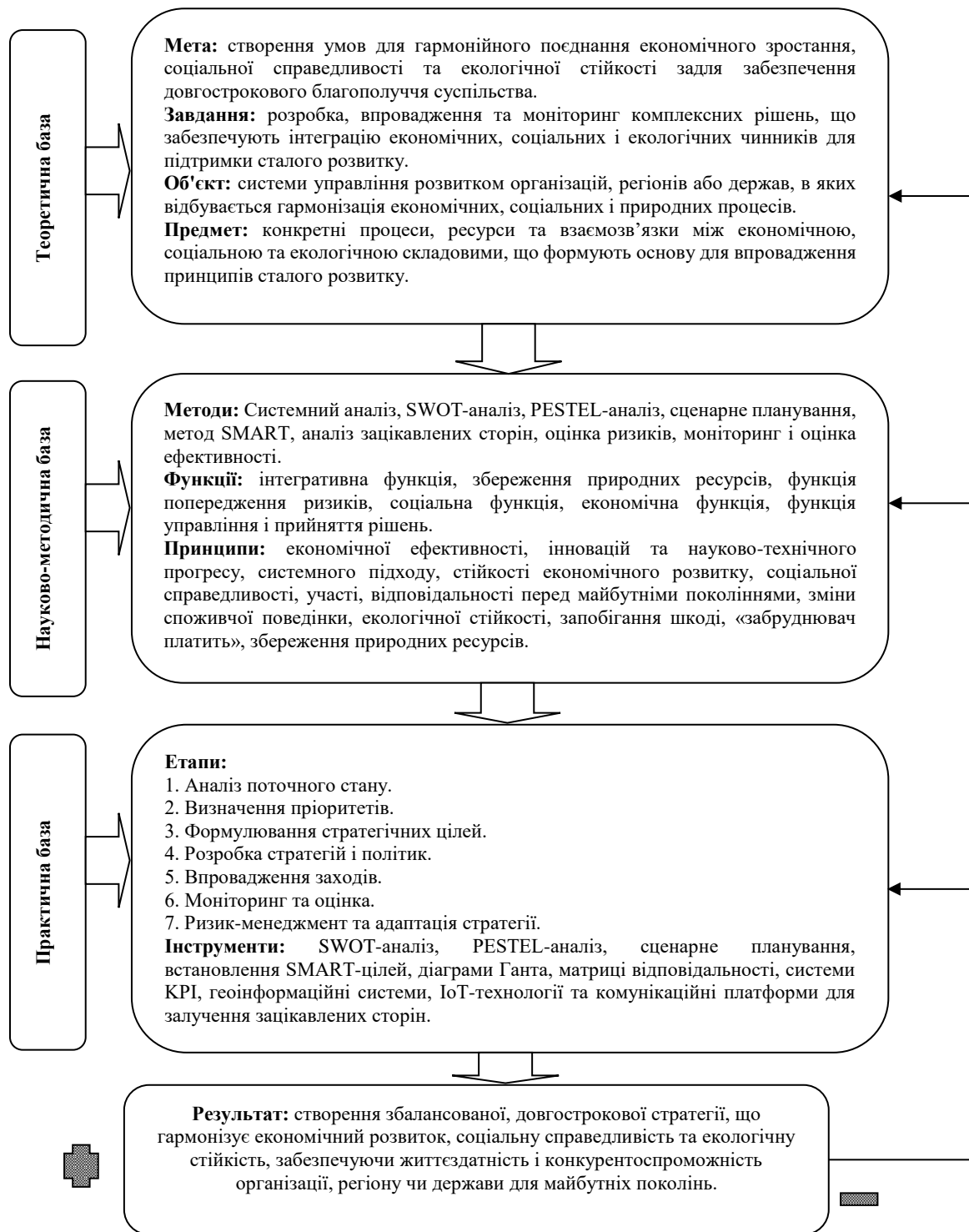

Рисунок 4. Концептуальна модель ефективного управління підприємством відповідно до концепції сталого розвитку
 Джерело: складено автором за матеріалами [6-10]

Концепція сталого розвитку може застосовуватись у будь-якій сфері народного господарства: державному секторі, медицині, будівництві, виробництві, промисловості тощо. Концепція не має обмежень у застосування, адже принцип «досягнення ефективності без негативних наслідків в майбутньому» не має обмежень. В залежності від сфери цілі сталого розвитку можуть різнитись [18].

В Україні чимало підприємств впроваджують концепцію сталого розвитку, орієнтуючись на економічну ефективність, екологічну стійкість та соціальну відповідальність. Деякі з них використовують міжнародні стандарти та ініціативи, такі як Цілі сталого розвитку ООН (ЦСР), а також інтегрують власні ініціативи для збереження ресурсів, покращення соціальних умов та зменшення негативного впливу на довкілля [11].

Аналіз наукової літератури [11] виявляє низку проблем, пов'язаних із практичною реалізацією принципів сталого розвитку:

- на сьогодні українські підприємства не впроваджують концепцію сталого розвитку у західноєвропейському та північноамериканському форматах у широкому масштабі. Це обумовлено фінансовою неспроможністю суб'єктів господарювання реалізувати стратегічні соціальні та екологічні проекти, а також недостатньою інформаційною підтримкою з боку державних установ та вітчизняних неурядових організацій,
- на відміну від закордонної практики, в Україні відсутні встановлені корпоративні стандарти, принципи та критерії оцінки реалізації концепції сталого розвитку. Не розроблено фондового індексу, що базується на інтегрованій триєдиній концепції сталого розвитку, і відповідна нефінансова звітність поки що не стала поширеною,
- література майже не містить публікацій, присвячених практичному впровадженню сталого розвитку на окремих українських підприємствах, що свідчить про брак досліджень та практичного досвіду в цій сфері.

Приклади українських підприємств, які впроваджують сталий розвиток:

1. ДТЕК [12] – один із найбільших енергетичних холдингів України, активно впроваджує концепцію сталого розвитку:

- екологічні ініціативи: ДТЕК інвестує в модернізацію вугільних електростанцій для зменшення викидів, впроваджує проекти відновлюваної енергетики, зокрема сонячні та вітрові електростанції;
- соціальна відповідальність: компанія підтримує соціальні проекти у регіонах своєї присутності, такі як розвиток інфраструктури, освіти та охорони здоров'я,
- енергоефективність: впровадження програм для підвищення ефективності використання енергії як у власних об'єктах, так і для споживачів.

2. Миронівський хлібопродукт [13] – найбільший виробник м'яса птиці в Україні, активно впроваджує сталий розвиток у своїй діяльності:

- екологічна відповідальність: підприємство впроваджує сучасні технології для зменшення викидів та використання ресурсів. Підприємство розвиває біоенергетику, використовуючи відходи виробництва для генерації електроенергії,
- соціальні програми: підтримка сільських громад через інфраструктурні проекти, розвиток освіти, медичної допомоги та підвищення рівня життя населення,
- впровадження стандартів: підприємство активно працює за стандартами ISO, що стосуються якості, екології та безпеки праці.

3. Київстар [14] – оператор мобільного зв'язку, який впроваджує концепцію сталого розвитку через:

- захист довкілля: впровадження програм із зменшення використання паперу, оптимізація споживання енергії та управління відходами,
- інвестиції в цифровізацію: розвиток мобільного інтернету та цифрових сервісів для покращення доступу до інформації та зменшення впливу на екологію через діджиталізацію процесів,
- соціальна відповідальність: підтримка освітніх проектів, таких як програми з цифрової грамотності для різних вікових груп населення.

4. АрселорМіттал Кривий Ріг [15] – металургійне підприємство, яке реалізує сталий розвиток через:

- екологічні проекти: модернізація виробництва для зменшення шкідливих викидів та впровадження систем очищення повітря. Компанія також інвестує в проекти з очищення стічних вод і переробки відходів;
- соціальні програми: підтримка місцевих громад, забезпечення медичних послуг та розвиток інфраструктури у Кривому Розі та прилеглих територіях,
- підтримка безпеки праці: впровадження міжнародних стандартів безпеки для зменшення виробничих ризиків.

5. Агрохолдинг «Астарта» [16] – Один із провідних аграрних холдингів України, який впроваджує сталий розвиток через:

- екологічна стійкість: впровадження сучасних технологій землеробства для збереження ґрунтів і зменшення використання хімічних добрив. Підприємство також впроваджує системи точного землеробства для оптимізації використання ресурсів,
- соціальна відповідальність: підтримка місцевих громад у сферах освіти, медицини та культури,
- енергоефективність: розвиток біогазових установок для переробки органічних відходів на енергію.

В загальному випадку впровадження концепції сталого розвитку підприємствами включає:

- використання міжнародних стандартів, таких як ISO 14001 (екологічне управління) та ISO 26000 (соціальна відповідальність),
- інвестиції в екологічно чисті технології, модернізацію виробничих процесів,
- соціальні програми, які включають підтримку місцевих громад, покращення умов праці та охорону здоров'я,

— стимулювання інновацій для підвищення ефективності та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Дані підприємства є прикладами успішної інтеграції сталого розвитку у свою діяльність, що дозволяє їм бути конкурентоспроможними на ринку і підтримувати позитивний вплив на суспільство та довкілля.

Таким чином, можна виділити кілька загальних рекомендацій для впровадження концепції сталого розвитку на підприємствах:

- розробка стратегії сталого розвитку: сформувавати план, який забезпечить рівновагу між внутрішнім розвитком підприємства та гармонійною інтеграцією з екологічною і соціальною системами, доповнений відповідними корпоративними стандартами, принципами, критеріями оцінки та формами звітності,
- створення системи моніторингу: запровадити систему контролю за показниками реалізації стратегії, що включає фінансову, виробничу, маркетингову та соціально-екологічну сталість,
- інвестиції в інновації та модернізацію: спрямувати кошти на модернізацію виробничих процесів, впровадження ресурсозберігаючих і коефективних технологій, а також на підтримку інноваційної діяльності,
- вдосконалення системи управління якістю: постійно оптимізувати систему управління якістю, щоб підвищувати ефективність роботи підприємства,
- забезпечення лояльності стейкхолдерів: підтримувати позитивні взаємовідносини з усіма зацікавленими сторонами шляхом реалізації благодійних заходів та інших соціальних проєктів,
- створення сприятливих умов для праці: забезпечити умови, що сприяють розвитку і підвищенню кваліфікації працівників, а також їх комфортній та безпечній роботі.

Висновки

В процесі дослідження було розглянуто еволюцію та сутність поняття «сталий розвиток», сформовано підходи його визначення, висвітлено ієрархію цілей, ознаки, функції та принципи сталого розвитку. Представлена трикомпонентна модель концепції сталого розвитку, яка поєднує економічну, соціальну та екологічну складові. Визначено переваги та недоліки концепції сталого розвитку. Особливе місце відводиться представленій трикомпонентній моделі концепції сталого розвитку. В цілях узагальнення результатів дослідження сформована концептуальна модель ефективного управління підприємством відповідно до концепції сталого розвитку.

Abstract

Sustainable development ensures the preservation of natural resources for future generations, which is the basis of long-term economic growth. The implementation of the principles of sustainable development allows enterprises to effectively manage risks and adapt to changes in the external environment. This approach helps to improve the company's reputation, as more and more consumers and partners value a responsible attitude to ecology and social issues. The integration of sustainable development into enterprise management stimulates innovation, increases the efficiency of business processes and provides competitive advantages in the market.

Thus, the relevance of the economic essence of sustainable development studied in the work, its theoretical and practical significance determined the choice of the research topic, its purpose and content.

The purpose of the article is to study sustainable development as a modern requirement for enterprise management.

A set of methods was used in the research process, in particular, methods of economic and statistical analysis, synthesis and generalization, systems analysis and scientific abstraction, methods of graphical analysis.

In the article, the author considered the evolution and essence of the concept of "sustainable development", developed approaches to its definition, highlighted the hierarchy of goals, features, functions and principles of sustainable development. A three-component model of the concept of sustainable development is presented, which combines economic, social and environmental components. The advantages and disadvantages of the concept of sustainable development are determined. A special place is given to the presented three-component model of the concept of sustainable development. In order to generalize the results of the study, a conceptual model of effective enterprise management in accordance with the concept of sustainable development has been formed. Thus, the study of sustainable development as a modern requirement for enterprise management and its implementation in business activities will make it possible to achieve total economic, environmental and social effects.

Список літератури:

1. Концепція сталого розвитку: суть, мета, завдання, особливості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/4kZAEiM>.
2. Сталій розвиток: проблеми та перспективи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/765775/mod_resource/content/3/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%2014.pdf.
3. Дія.Бізнес. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://business.diia.gov.ua>.
4. Організація об'єднаних націй. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>.
5. Кравченко М.О., Прудкий В.В. Модель аналізу сталого розвитку підприємства з урахуванням ризику. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2020. С. 291-305. DOI: 10.20535/2307-5651.17.2020.216368.
6. Коробка С.В. Стратегія сталого розвитку в управлінні організацією. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. №16. DOI: 10.54929/2786-5738-2024-16-04-06.
7. Сидорук Є. Стратегічне планування розвитку великого підприємства. Економіка і суспільство. 2016. Випуск № 4. С. 319-326. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/52.pdf.
8. Управління сталим розвитком промислового підприємства: теорія і практика: колективна монографія / За ред. д. філософ. н., проф. В.Г. Воронкової, д.е.н., проф. Н.Г. Метеленко. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 588 с.
9. Носань Н.С., Якименко Т.В., Панченко Р.В. Стратегічне планування діяльності підприємств. Економіка та суспільство. 2023. Випуск №56. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-56-16.
10. Пігуль О.В., Сьомушкін В.О. Інтеграція понять сталого розвитку і управління проектами в сучасні моделі житлового будівництва. Економіка та суспільство. 2023. Випуск № 53. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-53-64.
11. Кузьміна О.С. Аналіз підходів до трактування поняття «сталій розвиток підприємства». Вісник Хмельницького національного університету 2015, № 5, Т. 1. С. 13-21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dc4da8cf-40f9-4e24-905c-2dc589b612dd/content>.
12. ДТЕК. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dtek.com/en>.
13. Миронівський хлібопродукт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mhp.com.ua/uk/glorytoUkraine>.
14. Київстар. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kyivstar.ua>.
15. АрселорМіттал Кривий Ріг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine.arcelormittal.com>.
16. Агрохолдинг «Астарта». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://astartaholding.com>.

References:

1. The concept of sustainable development: essence, goal, tasks, features. Retrieved from: <https://bit.ly/4kZAEiM> [in Ukrainian].
2. Sustainable development: problems and prospects. Retrieved from: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/765775/mod_resource/content/3/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F%2014.pdf [in Ukrainian].
3. Diia.Business. Retrieved from: <https://business.diia.gov.ua> [in Ukrainian].
4. United Nations. Retrieved from: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> [in Ukrainian].
5. Kravchenko, M.O., Prudky, V.V. (2020). Model of analysis of sustainable development of an enterprise taking into account risk. Economic Bulletin of NTUU "KPI". P. 291-305. DOI: 10.20535/2307-5651.17.2020.216368 [in Ukrainian].
6. Korobka, S.V. (2024). Sustainable development strategy in organization management. Problems of modern transformations. Series: economics and management. No. 16. DOI: 10.54929/2786-5738-2024-16-04-06 [in Ukrainian].
7. Sydoruk, E. (2016). Strategic planning of the development of a large enterprise. Economy and society. Issue No. 4. P. 319-326. Retrieved from: https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/52.pdf [in Ukrainian].

8. Management of sustainable development of an industrial enterprise: theory and practice: collective monograph. Edited by Dr. Philosophical Sciences, Prof. V.G. Voronkova, Dr. Economics, Prof. N.G. Metelenko. Zaporizhzhia: Helvetica Publishing House, 2021. 588 p. [in Ukrainian].
9. Nosan, N.S., Yakymenko, T.V., Panchenko, R.V. (2023). Strategic planning of enterprise activities. Economy and society. Issue No. 56. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-56-16 [in Ukrainian].
10. Pigul, O.V., Semushkin, V.O. (2023). Integration of the concepts of sustainable development and project management into modern models of housing construction. Economy and society. Issue No. 53. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-53-64 [in Ukrainian].
11. Kuzmina, O.S. (2015). Analysis of approaches to the interpretation of the concept of "sustainable development of an enterprise". Bulletin of Khmelnytsky National University. No. 5, Vol. 1. P. 13-21. Retrieved from: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dc4da8cf-40f9-4e24-905c-2dc589b612dd/content> [in Ukrainian].
12. DTEK. Retrieved from: <https://dtek.com/en> [in Ukrainian].
13. Myronivskyi Khiboproduct. Retrieved from: <https://mhp.com.ua/uk/glorytoUkraine> [in Ukrainian].
14. Kyivstar. Retrieved from: <https://kyivstar.ua> [in Ukrainian].
15. ArcelorMittal Kryvyi Rih. Retrieved from: <https://ukraine.arcelormittal.com> [in Ukrainian].
16. Agroholding "Astarta". Retrieved from: <https://astartaholding.com> [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Брагіна О.С. Сталість розвитку як сучасна вимога до управління підприємством / О.С. Брагіна // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2025. – № 2 (32). – С. 24-34. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/ejopu/2025/No2/24.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.02.2025.3. DOI: 10.5281/zenodo.15757965.

Reference a Journal Article:

Brahina O.S. Sustainability as a Modern Requirement for Enterprise Management / O.S. Brahina // Economic journal Odesa polytechnic university. – 2025. – № 2 (32). – P. 24-34. – Retrieved from: <https://economics.net.ua/ejopu/2025/No2/24.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.02.2025.3. DOI: 10.5281/zenodo.15757965.

